

Ing. Ivana Lennerová, PhD.
Ekonomická univerzita, Katedra ekonomickej teórie
Dolnozemska 1,
852 07 Bratislava
lennerova@euba.sk

Atentáty na peniaze

Témou predloženého materiálu sú atentáty na peniaze, jednoduchšie povedané falšovanie peňazí. Je to obľúbená činnosť ľudí, ktorí túžia mať veľa za krátky čas. Falšovanie má ďalekú históriu, ktorej sa v práci venujeme hneď v úvodnej časti. Falzifikovanie prinášalo moc nie len mať a vlastniť, ale aj ovládať, čo využil vo svoj prospech aj Napoleon, ktorého vojaci falšovali menu jeho nepriateľov, napríklad Rusov. V minulosti mali tresty za falšovanie oveľa vážnejší charakter ako dnes.

Vo práci sa ďalej venujeme spôsobu ako možno rozpoznať falošnú euro bankovku a jej ochranným symbolom. Práve bezpečnosti a náročnosti kopírovania bankoviek eura sa venovali odborníci na mnohých fórach. Zraniteľnosť tejto meny však ukázal čas. Falšovateľom samozrejme najviac napomáha vyspelá technika, ktorou profesionálni falšovatelia disponujú.

Tretia časť ponúka štatistické údaje falšovania eura. Čitateľ sa dozvie aké bankovky a v akom množstve boli sfalšované v roku 2009 na svete, ale aj na Slovensku. Táto časť je dôkazom výraznej zraniteľnosti eura od začiatku vzniku meny.

Slovenská legislatíva má tiež svoje pravidlá proti falšovateľom peňazí, ktoré sme uviedli v tretej časti.

Falšovanie peňazí by sa dalo označiť aj za hazardnú hru, ktorá môže v prípade šikovnosti vyniesť svojim hráčom veľký majetok, no na druhej strane môže byť falšovanie rýchlym lístkom do väzenia, napriek tejto hrozbe sú to peňazokazci ochotní riskovať.

1. História falšovania peňazí

Falšovanie peňazí je staré remeslo, ktoré poskytovalo ľuďom možnosť rýchleho obohatenia. Ľudia sa pokúšajú kopírovať cenné mince a bankovky od ich vzniku. Falšovateľstvo bolo známe už a v stredoveku. S vývojom peňazí sa zvyšovala šikovnosť samotných falšovateľov, ktorí sa najprv sústredili na mince a neskôr sa pokúšali falšovať aj bankovky. Prví falšovatelia sa nazývali peňazokazci. Na kopírovanie mincí využívali neušľachtilý kov, ktorý nemal rovnakú hodnotu ako falšovaná minca. Aby nikto nepochyboval o pravosti mincí, falšovatelia ich pozlátili alebo postriebрили. Peniaze sa dostávali do obehu cez nákup tovarov. Odhaliť nepravosť mince sa dalo jednoducho, stačilo ju odvážiť. Prvá zachovaná zmienka o falšovaní peňazí na našom území bola v donačnej listine kráľa Bela IV. vydané v Budíne 10. januára 1245.

Aj v minulosti sa falšovanie peňazí prísne trestalo. Dokonca boli tresty oveľa prísnejšie ako v súčasnosti. V stredoveku sa napríklad peňazokazcom odtínali ruky alebo sa im vypálilo na telo znamenie rozžeravenými razidlami. V Uhorskom kráľovstve, teda aj na území Slovenska bolo rozhranie 13. - 14. stor. dobou, kedy sa za falšovanie mincí vykonal nekompromisný trest, totiž upálenie vinníka. Previnenie patrilo do trestných činov zahrnutých spolu s falšovaním listín a pečatí pod pojem nevery, zrady.¹ Postupom času sa tresty síce zmiernovali, ale ešte na začiatku 19. storočia platil na našom území za falšovanie trest smrti.² Osemnásťte storočie sa stalo pre falšovateľov zlatou baňou. Svet peňazí sa rozšíril o prvé papierové bankovky, čo peňazokazci okamžite využili. Falšovanie prvých bankoviek bolo jednoduché, pretože bankovky neobsahovali žiadne ochranné známky. Už prvé bankovky na našom území takzvané bankocedule - sa stali predmetom falšovania. Falšovatelia sa museli časom stále vo svojom remesle zlepšovať, pretože sa vývoj ochrany bankoviek stále zlepšoval.

Bankovky sa kreslili, maľovali, z menších nominálov sa vytvárali väčšie (10 na 100), ale robili sa aj kvalitné falzifikáty, ktoré boli naozaj rozoznateľné iba odborníkmi a ich príprava stala nemalé množstvo investícií. Falšovanie peňazí je stále prítiažlivé aj v súčasnosti. Falšovateľov lákajú najmä stabilné a hodnotné meny. Preto sa najčastejšie stáva terčom falšovateľov práve americký dolár. Napriek vyspelosti USA je dolár jedným z najmenej zabezpečených platidiel. Jeho obľúbenosť u peňazokazcov rastie aj

¹ <http://www.economy.sk/DNH/fals.htm>

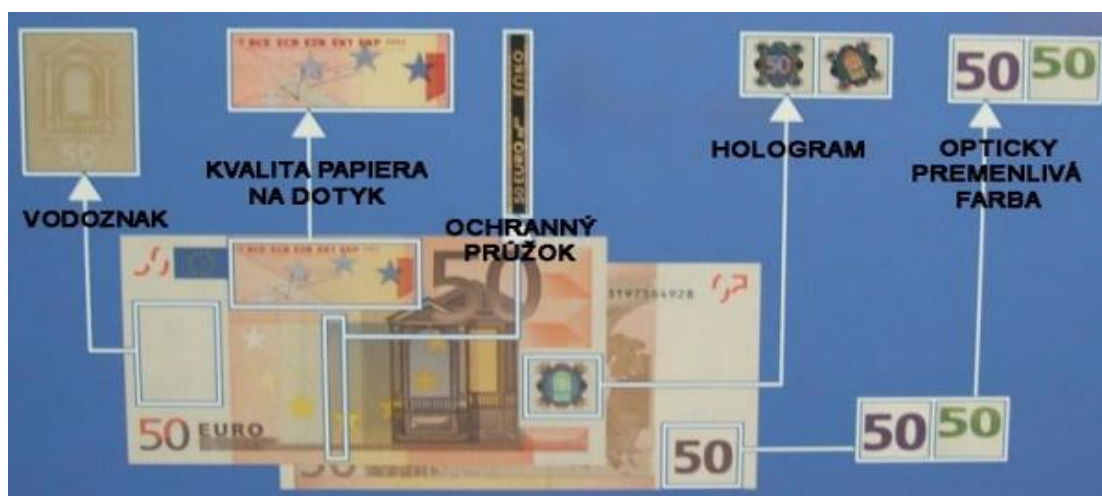
² <http://investor.hnonline.sk/c1-24948280-v-stredoveku-za-falsovanie-trest-smrti>

vd'aka tomu, že dolár je celosvetovým platidlom. Pozornosť falšovateľov upútal aj vznik európskej meny- eura. Na Slovensku sa zistili prvé pokusy o falšovanie už v prvom polroku po prijatí tejto meny v roku 2009.

2. Ako rozpoznať falošnú bankovku

Všetky eurové bankovky sú chránené proti falšovaniu najmodernejšími ochrannými prvkami a špecifickým papierom, ktorý sa už na prvý dotyk výrazne odlišuje od bežného papiera. Bankovky obsahujú reliéfnu tlač, vodoznak, ochranný prúžok, súťažovú značku, hologram a buď zlatistý pruh (nižšie hodnoty) alebo opticky premenlivú farbu (vyššie hodnoty)³. Pravú eurobankovku môžeme odlíšiť od falošnej pomocou viacerých ochranných prvkov. Podľa odborníkov sú však najúčinnnejšie najmä tri spôsoby. Skúška hmatom - papier by nemal byť hladký ale tuhší až lámavý, pohľadom - proti svetlu, kde musí byť vidieť vodoznak alebo súťažová značka, a naklonením - kde niektoré bankovky menia svoju farbu.

Euro je navyše prispôbené aj pre nevidiacich tak, aby dokázali hmatom odčítať hodnotu bankoviek či mincí. Každá bankovka má iný rozmer a farbu. Ďalšími dôležitými rozoznávacími pomôckami sú vystúpené reliéfy v podobe pásov. Na každej bankovke sú však umiestnené inde a iný počet. Národná banka Slovenska v tomto zmysle vydala pre nevidiacich aj knihu, ktorá má pomôcť nevidiacim sa zorientovať v spoznávaní bankoviek. Publikácia je napísaná v Braillovom písme.

³ <http://www.euromena.sk/obcan-a-euro-/1537s#3.3>

Každú bankovku tvoria dve základné časti. Papierová hmota, ktorá je vlastne jej základom, a grafické zobrazenie individuálne pre každú nominálnu hodnotu.

Ochranné prvky súvisiace s bankovým papierom sú:

- a) vlastný bankovkový papier
- b) ďalšie ochranné prvky zabudované do bankovkového papiera

(vodoznak, ochranné vlákna a konfety, ochranný prúžok, kinegram, hologram, irizujúci povlak, metalické fólie a suchá razba).

3. Euro ako cieľ falšovateľov

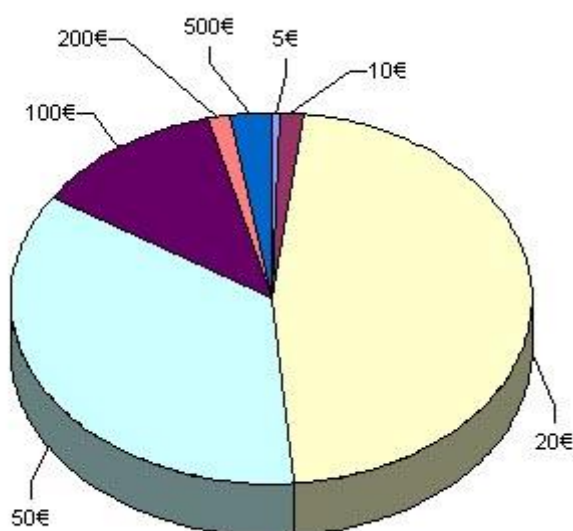
Európska centrálna banka vznikla 1. júna 1998. O šesť mesiacov neskôr uviedla do života a začala spravovať doteraz najambicióznejší projekt európskej integrácie - jednotnú menu euro. Od roku 1999 existovala len v elektronickej podobe. Bankovky a mince v peňažnom obehú sa používajú od roku 2002, v tomto roku sa na svete objavili aj prvé pokusy falšovania eura. V prvej polovici roka 2002 sa sfalšovalo 21 965 bankoviek. V porovnaní s aktuálnym stavom je poznať na tomto čísle len začínajúce pokusy falšovateľov. Napríklad v druhom polroku roka 2009 bolo zadržaných 447 000 bankoviek. Pokusy falšovateľov na svete sa každým polrokom však výrazne zvyšujú.

V roku 2007 bolo na území Slovenskej republiky zadržaných spolu 1 066 kusov falzifikátov slovenských korún a cudzích mien. V porovnaní s rokom 2006 to predstavuje zníženie celkového počtu zadržaných falzifikátov o 167 kusov, teda o viac ako 13 %. Z uvedeného množstva falzifikátov bolo 92 % zadržaných priamo v peňažnom obehú bankami, pobočkami zahraničných bánk, nebankovými subjektmi a bezpečnostnými službami. V štruktúre falzifikátov bol najvyšší podiel slovenských korún (60 %) a eur (26 %). Podiel amerických dolárov dosiahol 9 % a ostatných cudzích mien 5 %⁴.

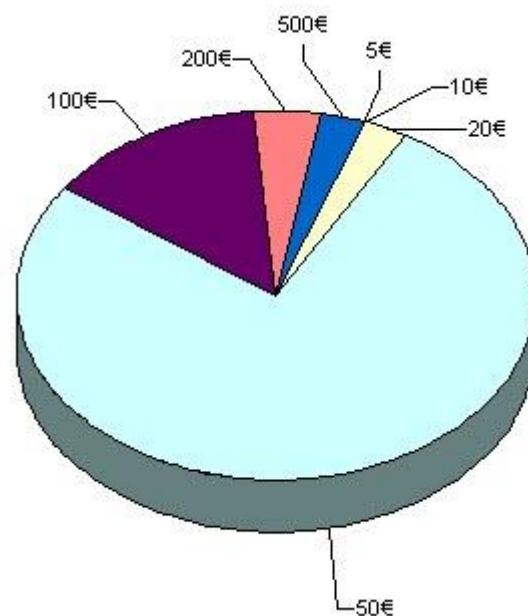
ECB pozorne sleduje vývoj v oblasti technológie tlače a reprodukcie, rovnako ako množstvo zadržaných falzifikátov. Falošné bankovky sa analyzujú v centrálnych bankách eurozóny a v centre ECB na analýzu falzifikátov, ktoré zároveň zhromažďuje technické a štatistické údaje o falošných bankovkách. Údaje uložené v databáze tohto centra majú k dispozícii aj národné policajné zbory a ďalšie orgány, ktoré sa podieľajú na boji proti falšovaniu peňazí. ECB úzko spolupracuje s Europolom (Európskym policajným úradom),

⁴ <http://www.mvcr.cz/soubor/falsovani-bankoviek-pdf.aspx>

ktorý plní funkciu ústredného orgánu koordinujúceho ochranu eura, a tiež s Interpolom (Medzinárodnou organizáciou kriminálnej polície) a Európskou komisiou.

Podiel jednotlivých nominálov z celkového počtu zadržaných bankoviek v roku 2009 v eurozóne

Podiel jednotlivých nominálov z celkového počtu zadržaných v roku 2009 mimo EÚ

Americký dolár sa stáva rovnako ako euro často cieľom falšovateľov. V súčasnosti je pravdepodobnosť 1:10 000, že sa stretneme s falošnou bankovkou amerického platidla, hoci falšovanie dolárov má vo svete klesajúcu tendenciu. Falošné platidlá sa spravidla tlačia na papieri odlišnej kvality, ktorý sa krčí, láme a pri trochu väčšom opotrebovaní sa ľahko trhá. Veľmi zriedka sa vyskytujú falzifikáty vytlačené na pravom papieri, ktorý falšovateľ získal tak, že z platidiel nižšej nominálnej hodnoty chemicky odstránil všetku farbu a vytlačil na ňom tlačový obrazec bankovky vyššej nominálnej hodnoty. Jediným ochranným prvkom papiera boli červené a modré vlákna. Od roku 1990 je to aj ochranný prúžok s pozitívnym mikrotextom, neskôr boli pridané ochranné prvky ako vodoznak, zväčšený portrét, líniová štruktúra, zmenené sériové čísla a pečať federálnej banky⁵. Ochranné vlákna falšovatelia napodobňujú dvojakým spôsobom. Vlákna nakreslia farebným alebo guľôčkovým perom, alebo natlačia s hlavnou tlačou. V niektorých prípadoch sú vlákna nalepené na povrchu. Na pravých

⁵ <http://www.mvcr.cz/soubor/falsovane-bankoviek-pdf.aspx>

amerických bankovkách sú ochranné vlákna súčasťou bankovkového papiera. O pravosti ochranných vlákien sa možno veľmi ľahko presvedčiť pomocou ostrého predmetu. Vlákna sa dajú z papiera vypreparovať.

Cieľom falšovateľov sa najčastejšie stávajú eurobankovky v hodnote 20 a 50 eur. Naopak najmenej príťažlivé sú pre peňazokazcov bankovky najnižšej a najvyššej hodnoty 5 a 500 eurová bankovka, a to kvôli náročnosti začlenenia do obehu a v prípade päťeurovky aj nízkej hodnote. Päťdesiateurová bankovka tvorí 49,29% celkového podielu falšovaných peňazí.

Period	5 €	10 €	20 €	50 €	100 €	200 €	500 €	Total
Second half of 2009	2,235	4,470	210,090	174,330	49,170	4,470	2,235	447,000
First half of 2009	2,065	4,130	200,305	140,420	55,755	8,260	2,065	413,000
Second half of 2008	1,770	5,310	152,220	120,360	61,950	12,390	0	354,000
First half of 2008	3,120	9,360	46,800	156,000	62,400	31,200	3,120	312,000
Second half of 2007	2,960	8,880	44,400	148,000	59,200	29,600	2,960	296,000
First half of 2007	2,650	7,950	39,750	132,500	53,000	26,500	2,650	265,000
Second half of 2006	2,650	7,950	95,400	82,150	63,600	7,950	5,300	265,000
First half of 2006	3,000	12,000	132,000	108,000	36,000	6,000	3,000	300,000
Second half of 2005	2,860	17,160	80,080	160,160	14,300	5,720	5,720	286,000
First half of 2005	2,930	17,580	46,880	181,660	26,370	14,650	2,930	293,000
Second half of 2004	2,920	14,250	68,880	137,760	48,790	11,480	2,920	287,000
First half of 2004	3,258	7,955	86,671	133,921	65,393	8,889	1,136	307,223
Second half of 2003	2,365	2,792	95,233	162,774	39,736	8,510	515	311,925
First half of 2003	844	2,543	54,285	152,072	14,839	5,516	435	230,534
Second half of 2002	730	1,898	11,522	121,826	8,046	1,007	124	145,153
First half of 2002	309	1,210	3,323	14,307	2,261	518	37	21,965
Quantity total	32,366	116,838	957,444	1,811,490	555,885	169,930	30,847	3,674,800
Percentage	0.88%	3.18%	26.05%	49.29%	15.13%	4.62%	0.84%	100.00%
Euro total	161,830 €	1,168,380 €	19,148,880 €	90,574,500 €	55,588,500 €	33,986,000 €	15,423,500 €	216,051,590 €
Percentage	0.07%	0.54%	8.86%	41.92%	25.73%	15.73%	7.14%	100.00%

4. Legislatíva a jej postihy proti falšovateľom

Podľa legislatívy platnej v Slovenskej republike sa všetky falzifikáty domácej a zahraničnej meny (bankovky a mince) sústreďujú v Národnej banke Slovenska. Špecializované pracovisko oddelenie prípravy a analýzy platidiel spracováva na zadržané falzifikáty odborné posudky, ktoré slúžia pre ďalšiu prácu orgánov činných v trestnom konaní a pre informovanie bankového sektoru.

Trestnoprávna ochrana meny je zakotvená v zákone č. 300/2005 Z.z. Paragraf 270 hovorí, že zadováženie a prechovávanie falošných peňazí môže dostať vinníka do väzenia na tri až osem rokov, ak sa však snaží dostať peniaze do obehu zamieňaním za pravé bankovky, trest je vyšší, odňatie slobody na sedem až desať rokov.

Falšovateľovi môžu súdy uložiť trest odňatia slobody na 10 až 15 a to v prípade, že ide o obzvlášť závažný čin či falšovanie vo väčšom rozsahu. Odňatím slobody na dvanásť rokov až dvadsať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený vyššie ako člen nebezpečného zoskupenia, alebo vo veľkom rozsahu.

Paragraf 271 trestného zákona sa zaoberá uvádzaním falšovaných, pozmenených a neoprávnene vyrobených peňazí a cenných papierov do obehu. Kto dovezie, vyvezie, prepraví, prijme alebo získa falšované, pozmenené a neoprávnene vyrobené peniaze a cenné papiere s cieľom uviesť ich do obehu, potrestá sa odňatím slobody na sedem rokov až desať rokov. Vzhľadom na to, že obchodníci majú povinnosť kontrolovať pravosť bankoviek, ktoré sa im dostanú do rúk, zákon trestá odňatím slobody až na dva roky aj osoby, ktoré falšované, pozmenené, alebo neoprávnene vyrobené peniaze, ktorými im bolo platené ako pravými, dajú do obehu ako pravé.

Paragraf 272 trestného zákona pojednáva o výrobe a držbe falšovateľského náčinia. Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva nástroj alebo iný predmet, alebo počítačový program určený na falšovanie alebo pozmeňovanie peňazí alebo ich ochranných prvkov, cenných papierov, verejných listín, úradných pečatí a úradných uzáverov alebo znakov, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky. Legislatíva myslí však aj na osoby, ktoré dopomôžu falšovateľom pri výrobe falzifikátov či nástrojov na falšovanie v rámci výkonu svojho povolania. Takýmto osobám hrozí trest odňatia slobody na jeden až päť rokov.

Paragraf 273 hovorí o ohrozovaní obehu peňazí. Podľa tohto paragrafu, kto bez zákonného dôvodu odmieta tuzemské peniaze alebo poškodzuje tuzemské peniaze, potrestá sa odňatím slobody až na šesť mesiacov.

Trestná činnosť falšovania sa neobmedzuje len na peniaze, pričom trestnoprávna ochrana sa týka aj cenín (§ 274 Trestného zákona), tzv. cigaretových kolkov a alkoholových pások (§ 275 trestného zákona), verejných listín (§ 352 trestného zákona) a platobných kariet (§ 219 Trestného zákona). Najmä trestná činnosť s platobnými kartami zaznamenáva v posledných rokoch výrazný nárast.

Záver

„Peniaze sú lepšie ako chudoba. Ak pre nič iné, tak aspoň z finančných dôvodov.“

Woody Allen

Budúcnosť falšovania peňazí má aj kvôli presnému výroku Woodyho Allena vo finančníctve neohrozené miesto. Vyspelé technológie dávajú falšovateľom nové možnosti, vďaka ktorým sú peňazokazci len asi pol kroka za národnými bankami. Dôkazom toho je aj rýchlosť sfalšovania úplne novej meny, eura. Už prvej polovici roka 2002 bolo zadržaných 14 307 falošných päťdesiateurových bankoviek. A hoci sa proti falšovaniu peňazí zavádzajú stále nové a nové opatrenia, ich prax sa časom vždy opotrebuje, ako napríklad kontrola pravosti bankoviek v obchodoch, ktorá je po roku užívania eura na Slovensku stále sporadickejšia.

Slovenská legislatíva považuje pravdepodobne falšovanie peňazí nad ľudský život. Dĺžka trestu sa môže vyšplhať na pätnásť až dvadsať rokov väzenia, čo sa vyrovná dĺžke trestu brutálnej vraždy. Ani napriek pomerne veľkým trestom za falšovanie sa nenechávajú peňazokazci zastrašiť a ďalej sa pokúšajú zdokonaľovať svoje výtvary.

Zdroje

www.investor.hnonline.sk

www.economy.sk

www.euroactiv.sk

www.catalogueofcurrencies.com

www.ecb.int

www.mvcr.cz

www.nbs.sk

www.korzar.sme.sk

www.falzifikaty.sk

www.minv.sk

www.euromena.sk